

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No. 822682.

Az előadás háttérét képező kutatást részben az NKFIH FK_124573 projektje finanszírozta, melynek címe “A fejlesztő államoktól az új protekcionizmusig: a fejlesztés-orientált beavatkozások átalakuló repertoárja a formálódó új világrendben”

A fejlesztő államok reneszánsza: fókuszban Magyarország

Ricz Judit

Budapesti Corvinus Egyetem
Corvinus University of Budapest

MKT, 2021. szeptember 14.

Áttekintés

Bevezető

Klasszikus fejlesztő államok

A fejlesztő államok megkülönböztetése más államtípusoktól

A magyar eset: a Nemzeti Együttműködés Rendszere

Összehasonlító elemzés (Kelet-ázsiai modell versus NER)

Analógiák más hibrid rezsimekkel (?)

Bevezető

- Az állam szerepe a fejlődésben „hagyományosan”
  - Hagyományosan a közgazdaságtan központi kérdése
  - Modern irányzatok
    - *Fejlesztő államok irodalma (DS)*
    - Kapitalizmus változatai irányzat (VoC)
- COVID-19 járvány
  - rövid távon: válságkezelés
  - hosszabb távon: új normalitás
- Intuitív meglátás: a sikeres válságkezeléshez szükséges állami kapacitások és képességek nagyon hasonlóak az aktív iparpolitikák, vagy tágabban véve a fejlesztés-orientált állami beavatkozások során kialakított intézményi struktúrákhoz és kapacitásokhoz

Klasszikus fejlesztő államok: a kelet-ázsiai modell

- A fejlesztő állam szigorú definíciója: a **megosztott/méltányos gazdasági növekedés** modellje a gazdaság (és társadalom) sikeres strukturális átalakulása (Japán, Dél-Korea, Tajvan, Szingapúr)
- Versengő magyarázatok
- Intézményi iskola: állami kapacitások és autonómia (Amsden 1989, Evans 1995, Johnson 1982, Leftwich 1995, Rodrik 1998, Wade 1990)
- A klasszikus fejlesztő állam paradigma főbb elemei:
  1. Gazdasági nacionalizmus és társadalmi mobilizáció
  2. Erős, centralizált és relatíve autonóm állam (gyenge civil társadalom)
  3. Meritokratikus bürokrácia és „beágyazott autonómia”
  4. Versenyképességet növelő állami beavatkozások (piac-konform módszerek)
  5. Hazai üzleti elit (nemzeti bajnokok)
  6. Stabil, szolid makrogazdaság
  7. Pénzügyi represszió (magas hazai megtakarítások & befektetések)
  8. Humántőke felhalmozás (képesség és lehetőség alapú megközelítés)
  9. Megosztott és méltányos növekedés

Fejlesztő államok

Nem-fejlesztő államok

Neoliberális állam

GONDOLKODÁSMÓD, MEGKÖZELÍTÉS

Magas szintű konszenzus a politikai elit tagjai körében nemzeti felzárkózási célkitűzés prioritásáról (technológiai és ipari upgrading, export versenyképesség) és az állam aktív szerepvállalásának szükségességéről. A stratégiai iparpolitikai beavatkozások háttérben hosszú távú versenyképességi megfontolások állnak.

A politikai elit tagjai körében nincs egyhangú konszenzus az állam elsődleges gazdasági célkitűzése tekintetében, sem abban, hogy milyen szerepe van az államnak a gazdaság irányításában. Konfliktusok és csaták vannak a fejlesztés-orientált és a piac-orientált szereplők, valamint a politikai pragmatikusok és oportunisták között. Rövid távú politikai megfontolások gyakran vezérlik az iparpolitikai beavatkozásokat.

Magas szintű konszenzus a politikai elit tagjai körében a szabad piaci erőforrás elosztás hatékonyságáról – a célzott iparpolitikai beavatkozások torzítják a hatékony piaci erőforrás allokációt és ezáltal kedvezőtlen fejlődési kimenetekhez vezetnek.

INTÉZMÉNYI SZINT

Az iparpolitika tervezése és megvalósítása – eleinte - központosított (pilot agency központi felelőssége a kezdeti fázisban, a hi-tech szakaszban decentralizált bürokratikus apparátus). Az iparpolitikáért felelős döntéshozók relatív függetlensége a politikai hatásoktól. Intézményesített és együttműködő kormányzati-üzleti kapcsolatok teszik lehetővé a hosszú távú megfontolásokat a

Az iparpolitikaért tipikusan több minisztérium és hatóság felel, amelyek között megoszlik a felelősség és alacsony a koordináció. A központosítás és hatékonyabb koordinációs mechanizmusok kialakítása ellenállásba ütközik, gyakori az irányváltás. Az iparpolitika kialakítása átpolitizált folyamat, ami aláássa a hosszú távú fókuszot. A stratégiai iparágakban nem jellemzőek az együttműködő kormányzati-üzleti kapcsolatok, bár kivételek létezhetnek.

A gazdaságpolitika kialakítása és megvalósítása decentralizált a „fékek és ellensúlyok” elve működik.

A kormányzati és üzleti kapcsolatokat karhossznyi távolságtartás jellemzi (ami akadályozza az üzleti érdekekkel való összejátszást, vagy azok általi foglyul ejtést).

Fejlesztő államok

Nem-fejlesztő államok

Neoliberális állam

MAKROGAZDASÁGI POLITIKÁK

(Ezen a szinten nehéz megkülönböztetni az egyes típusokat)

MIKRO SZINTŰ POLITIKÁK

Széleskörű, folyamatosan adaptált beavatkozások, amelyek támogatják a termelési folyamatot, a piaci értékesítést, a hazai cégek termelését és technológiai exportját számos stratégiai iparágban. A támogatások kiterjesztése feltételekhez kötött, és teljesítményfüggő.

Széleskörű iparpolitikai beavatkozások jellemez(het)ik az innováció, termelés, piacradobás és export folyamatait, de nem rajzolódik ki a fejlesztés-orientált beavatkozások konzisztens mintázata a stratégiai iparágakon átívelően. A beavatkozások gyakran rövid távúak és ki vannak téve a politika(i elit) szeszélyeinek. Kevésbé jellemzi a hatékonyság nyomonkövetése és a teljesítménycélokhoz kötött támogatások.

Az ipari, gazdaságpolitikai beavatkozások célja az összgazdasági teljesítmény növelése (pl. összberuházási szint, K+F kiadások) szemben a célzott, stratégiai iparpolitikával. Az alkalmazott ösztönzők nem különböztetik meg a külföldi és hazai cégeket.

1. ábra: A fejlesztő államok megkülönböztetése más államtípusoktól

Forrás: Thurbon (2016:20) nyomán

Fókuszban Magyarország

- Magyar politikai retorika: a sikeres, kelet-ázsiai fejlesztő államokra való hivatkozás
- *„... azoknak a rendszereknek a megértése, amelyek nem nyugatiak, nem liberálisok, nem liberális demokráciák, talán még demokráciák sem, és mégis sikeressé tesznek nemzeteket. Ma a sztárok a nemzetközi elemzésekben Szingapúr, Kína, India, Oroszország, Törökország...”* (Orbán, 2014)
- Lásd még: György 2017, Matolcsy 2020
- Kutatási célkitűzés: a történelmi fejlesztő állam modell és napjaink magyar kísérletének összehasonlító elemzése
- Hipotézis:
Míg napjainkban a hivatalos kormányzati álláspont a klasszikus kelet-ázsiai fejlesztő állam modellel szimpatizál, a magyar modell inkább a hibrid államkapitalista modellekkel összevethető (ha egyáltalán)

A magyar eset: a kezdetek

A rendszerváltás

- Nagyon eltérő geopolitikai és gazdasági környezet
    - A kihívás: magas eladósodottság
    - A megoldás: privatizáció = sale of assets to foreigners
  - FDI-alapú gazdasági átalakulás
    - Beágyazott neoliberalizmus (Bohle and Greskovits 2012)
    - Függő piacgazdaság (Nölke and Vliegenthart 2009)
  - Piac konform állami aktivitás stabil gazdasági (és politikai) közegben
- **Nincs túl sok tere a (diszkrecionális) állami intervencionizmusnak**

A „fejlesztő állami” fordulat?

- „Most 2010-ben a választásokon döntöttük le, és adtuk meg a kegyelemdőfést a hazugságok rendszerének. És ezzel eljött, mert elhoztuk, mert megnyitottuk, a nemzeti együttműködés korszaka.” (Orbán 2010)
- A(z új) „nemzeti modell” kialakítása változ(tat)ásokat követelt
  - Illiberális demokrácia (politikai szintén)
  - Államkapitalizmus vagy fejlesztő államiság (a gazdasági alrendszerben)
- György (2017), Matolcsy (2020)
- Bluhm - Varga (2020), Orenstein - Bugaric (2020), Wilkin (2016)

Kelet-Ázsiai fejlesztő állam modell

1. Gazdasági nacionalizmus és társadalmi mobilizáció
2. Erős, centralizált és relatíve autonóm állam (gyenge civil társadalom)
3. Meritokratikus bürokrácia és „beágyazott autonómia”
4. Versenyképességet növelő állami beavatkozások (piac-konform módszerek)
5. Hazai üzleti elit (nemzeti bajnokok)
6. Stabil, szolid makrogazdaság
7. Pénzügyi represszió (magas hazai megtakarítások&befektetések)
8. Humántőke felhalmozás (képesség és lehetőség alapú megközelítés)
9. Megosztott és méltányos növekedés

Nemzeti együttműködés rendszere

1. Gazdasági nacionalizmus **társadalmi mobilizáció nélkül**
2. Erős, centralizált és relatíve autonóm állam
3. **Lojális** bürokrácia
4. Állami beavatkozások a gazdasági **versenyképesség növelése nélkül** (nem-piac-konform módszerek)
5. Hazai üzleti elit (nemzeti bajnokok) **versus korrupt „régí” elit**
6. Stabil, szolid makrogazdaság
7. **Alacsony beruházások** és magas (támogatott) megtakarítások
8. **Munka-alapú gazdaság és társadalom**
9. **Szelektív redisztribúció: mi versus ők**

Párhuzamok, analógiák más államkapitalista modellekkel?

- Elosztási hatékonyság veszteség (magyar eset)
  - Újra-szabályozás, inkl. tulajdon, piacra lépési feltételek, stb.
  - Torzító mikromenedzsment (diszkrecionális, klientelista szelektivizmus)
  - Nem versenyképes nemzeti bajnokok (a soha fel nem növő „gyerekek”)
  - Rövid távú előnyök hangsúlyozása – a hosszú távú hátrányok elfedése
- Analógiák
  - Napjaink államkapitalista rendszerei, hibrid rezsimek (Kurlantzick 2016; Nölke et al. 2014, 2020, Orenstein 2019) – Kína, Oroszország, India (és Brazília)
- *Ez nem a klasszikus, kelet-ázsiai fejlesztő állam modell*

Köszönöm szépen a figyelmet!